

Lag

om ändring av lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning (378/2005) lagens rubrik samt 1, 2 och 4—8 §, 9 § 2 mom., 10 §, 11 § 1 mom., 12 § 2 mom., 13 och 16 §, 17 § 1 och 3 mom., 18 §, 19 § 1 mom. samt 20 och 22—24 §,
av dem 2 § sådan den lyder i lag 780/2022, 13 § sådan den lyder i lagarna 12/2015 och 780/2022, 16 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 780/2022 och 22 § sådan den lyder i lag 744/2015, samt
fogas till lagen nya 7 a, 8 a, 10 a, 10 b, 13 a, 13 b, 20 a, 23 a och 23 b § som följer:

Lag

om rättsgenetisk föräldraskapsundersökning

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på rättsgenetiska föräldraskapsundersökningar.
Med rättsgenetisk föräldraskapsundersökning (*undersökning*) avses sådan undersökning av människans gener, annat ärftligt DNA eller genprodukter som görs för fastställande eller upphävande av föräldraskap.

2 §

Initiativ till undersökning

I samband med ett mål om fastställande eller upphävande av föräldraskap som domstolen behandlar kan den förordna om undersökning, om en part kräver en undersökning eller om domstolen i övrigt anser att en sådan behövs för att saken ska kunna utredas. Barnatillsyningsmannen kan beställa en undersökning, om förutsättningarna enligt 12 § i föräldraskapslagen (775/2022) är uppfyllda.

4 §

Undersökning som gäller parter

Domstolen kan bestämma att en undersökning ska gälla barnet, den mor som har fött barnet eller någon annan som är part i målet. I ett mål som gäller upphävande av föräldraskap kan domstolen också bestämma att en undersökning ska göras beträffande någon annan person, om det utifrån de omständigheter som kommit fram i målet finns skäl att anta att denne är förälder till barnet.

5 §

Undersökning som gäller försvunna eller avlidna personer

Om kännedom inte fås om var en i 4 § avsedd person som ska undersökas befinner sig, kan domstolen bestämma att undersökningen ska göras med hjälp av ett existerande vävnadsprov som tidigare har tagits av personen eller att man i undersökningen använder uppgifter om personen från en tidigare undersökning. Bestämmelser om användning av tidigare undersökningsresultat finns i 10 a § och bestämmelser om tidigare tagna vävnadsprov i 10 b §.

Om den som ska undersökas har avlidit, kan domstolen bestämma att undersökningen ska göras med hjälp av ett vävnadsprov som tagits eller ska tas av den avlidne. Om den avlidne är försvunnen eller inte har kunnat identifieras tillförlitligt eller om den avlidne har begravts eller kremerats, kan domstolen utfärda ett sådant förordnande som avses i 1 mom. Bestämmelser om undersökning av en begravd avliden finns i 8 a §.

En undersökning som gäller en försvunnen eller avliden person får dock inte utan särskilda skäl förordnas att göras i fråga om en person vars föräldraskap det inte är fråga om förrän det har visat sig att man genom att undersöka barnet och den förmodade föräldern inte får tillräcklig utredning för att frågan om föräldraskapet ska kunna avgöras.

6 §

Undersökning som gäller barnets förmodade mor- och farföräldrar

Domstolen kan bestämma att en undersökning ska göras beträffande den förmodade föräldrarnas båda föräldrar, om de samtycker till det och om den förmodade föräldern har försvunnit eller avlidit och en undersökning inte kan göras på det sätt som sägs i 5 § 1 eller 2 mom.

7 §

Undersökning som gäller andra nära släktingar till den förmodade föräldern

Om det inte kan förordnas att en undersökning ska göras på det sätt som anges i 4—6 §, kan domstolen bestämma att undersökningen ska gälla den ena av den förmodade föräldrarnas föräldrar eller någon annan av den förmodade föräldrarnas nära släktingar med dennes samtycke.

7 a §

Undersökning som gäller försvunna eller döda mor- eller farföräldrar eller nära släktingar

Om den som ska undersökas och som avses i 6 eller 7 § har försvunnit eller avlidit, tillämpas 5 § 1 och 2 mom., om inte den som ska undersökas före sitt försvinnande eller sin död har förbjudit att en undersökning görs.

8 §

Undersökning som gäller nära släktingar till en annan förälder än den förmodade föräldern

Vad som i 6, 7 och 7 a § föreskrivs om undersökning som gäller nära släktingar till den förmodade föräldern tillämpas på nära släktingar till en annan förälder än den förmodade

föräldern, om det genom att undersöka barnet och den förmodade föräldern eller dennes nära släktingar inte är möjligt att få tillräcklig utredning för att avgöra frågan om föräldraskapet.

8 a §

Undersökning som gäller begravda avlidna

Domstolen kan utfärda ett förordnande om gravöppning och ett förordnande om tagande av vävnadsprov i fråga om en begravd avliden, om

1) ett tidigare taget vävnadsprov av den avlidne inte finns att tillgå och det inte finns uppgifter om den avlidne i en tidigare undersökning, och

2) undersökningen inte kan genomföras med hjälp av en levande person eller om det genom dessa undersökningar inte kan fås tillräcklig utredning för att frågan om föräldraskapet ska kunna avgöras.

Ett förordnande om gravöppning riktas till den på vars begravningsplats den avlidne i fråga har begravts. Ett förordnande om att ta vävnadsprov riktas till den verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården inom vars område begravningsplatsen finns.

9 §

Att ge och återta samtycke

Den som ska undersökas eller, i sådana fall som avses i 1 mom., dennes intressebevakare eller någon annan laglig företrädare kan återta sitt samtycke tills resultatet av undersökningen sänts till den barnatillsyningsman som beställt undersökningen eller till den domstol som förordnat om den. Undersökningsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om att samtycket återkallats.

10 §

Hörande

Innan domstolen utfärdar ett förordnande om undersökning enligt 4 eller 6—8 § ska den ge parterna i ett mål som gäller fastställande eller upphävande av föräldraskap och den som ska undersökas tillfälle att bli hörda.

Om undersökningen görs från ett vävnadsprov med stöd av 5 §, från en begravd avliden med stöd av 8 a § eller med hjälp av tidigare undersökningsresultat avseende en försvunnen eller avliden person med stöd av 10 a § 2 mom., ska domstolen, innan den förordnar om en undersökning, utöver de övriga parterna ge den äkta maken eller den efterlevande maken samt arvingarna till den person som provet tagits av eller avses bli taget av tillfälle att bli hörda. Om en intressebevakare förordnats för en försvunnen person ska även intressebevakaren ges tillfälle att bli hörd.

Om undersökningen görs med stöd av 8 a § i fråga om en avliden som begravts, ska domstolen innan den förordnar om undersökning ge även innehavaren av gravrätten till graven i fråga och huvudmannen för den begravningsplats inom vars område gravplatsen i fråga finns tillfälle att bli hörda.

10 a §

Tidigare undersökningsresultat

Om den som ska undersökas och som avses i 4—7, 7 a eller 8 § har försvunnit eller avlidit, ska domstolen innan en undersökning förordnas göra en förfrågan hos undersökningsmyndigheten om det tidigare har gjorts en undersökning av den som ska undersökas eller om en sådan undersökning pågår. Domstolen har trots sekretessbestämmelserna rätt att få uppgift om detta. Rätt att trots sekretessbestämmelserna få uppgift om att en undersökning har gjorts har också den som enligt föräldraskapslagen får föra talan om fastställande eller upphävande av föräldraskap.

Om en undersökning har gjorts den 1 januari 2013 eller senare, får barnatillsyningsmannen beställa uppgifter om den som ska undersökas från den tidigare undersökningen för att användas vid undersökning eller domstolen förordna att sådana uppgifter ska användas. Om den tidigare undersökningen har gjorts med samtycke av den som ska undersökas får uppgifter från den tidigare undersökningen användas, om den som ska undersökas ger ett nytt samtycke till det.

Domstolen ska förordna att en undersökning ska göras på nytt, om den som ska undersökas och som avses i 4 § inte ger sitt samtycke till att uppgifter som fåtts vid en tidigare undersökning används eller om undersökningen har gjorts före den 1 januari 2013. Om den som ska undersökas och som avses i 4 § har försvunnit eller avlidit, kan domstolen bestämma att uppgifter som fåtts vid en tidigare undersökning ska användas vid undersökningen trots att den tidigare undersökningen har gjorts med den undersöktes samtycke eller att den undersökningen har gjorts före den 1 januari 2013.

10 b §

Tidigare tagna vävnadsprov

Om den som ska undersökas och som avses i 4—7, 7 a eller 8 § har försvunnit eller avlidit, får det trots sekretessbestämmelserna begäras uppgift av en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvård eller rättsmedicin om huruvida verksamhetsenheten har ett tidigare taget vävnadsprov utifrån vilket undersökningen kan göras. Den som framställt begäran ska i samband med begäran visa att undersökningen av provet kan behövas för fastställande eller upphävande av föräldraskap. Rätt att framställa begäran har domstolen och den som enligt föräldraskapslagen har rätt att föra talan om fastställande eller upphävande av föräldraskap.

11 §

Förordnande om undersökning

Innan domstolen förordnar att en undersökning enligt 6, 7, 7 a, 8 eller 8 a § ska göras ska den kontakta undersökningsmyndigheten och av undersökningsmyndigheten begära ett skriftligt utlåtande om huruvida en undersökning främjar utredningen av ärendet och om det i samband med undersökningen kan komma fram omständigheter som gäller den undersöktes egen eller den undersöktes barns härkomst. Utlåtandet ska delges den som ska undersökas eller i sådana fall som avses i 9 § 1 mom. dennes intressebevakare eller lagliga företrädare.

12 §

Underlåtenhet att iaktta ett förordnande om undersökning

Om det är sannolikt att den som ska undersökas eller dennes lagliga företrädare trots ett vite inte kommer att iaktta det förordnande som avses i 11 § 2 mom., kan domstolen i stället för att förelägga vite bestämma att den som ska undersökas ska hämtas till provtagningen och att

provet får tas mot hans eller hennes eller den lagliga företrädarens vilja. Innan ett förordnande om handräckning utfärdas ska domstolen göra en i 10 a § 1 mom. avsedd förfrågan till undersökningsmyndigheten om huruvida det tidigare har gjorts en undersökning i fråga om den som ska undersökas. Om en tidigare undersökning har gjorts, tillämpas på den som ska undersökas och som underlåtit att iaktta förordnandet om undersökning vad som i den paragrafen föreskrivs om den som ska undersökas och som är försvunnen.

13 §

Provtagning

För undersökningen tas det på levande personer ett cellprov från munnens slemhinna, om det inte finns särskilda skäl att ta ett blodprov. Provet på avlidna som inte har begravts tas från en sådan vävnad som finns att tillgå. På avlidna som har begravts tas ett benprov.

Blodprov tas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården av en legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har fått behövlig utbildning för att ta blodprov. Benprov tas av en sådan legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har den kompetens som behövs.

Andra prov som domstolen bestämmer än benprov tas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. Cellprov från munnens slemhinna kan även tas under uppsikt av barnatillsyningsmannen eller en sådan person som tjänstgör vid en finsk beskickning och som avses i 21 § 2 mom. i föräldraskapslagen. Under barnatillsyningsmannens uppsikt får provet emellertid tas bara för en undersökning som barnatillsyningsmannen beställt när förutsättningarna enligt 12 § är uppfyllda.

13 a §

Styrkande av identiteten

Innan provet tas ska den som ska undersökas styrka sin identitet för provtagaren eller den som övervakar provtagningen. Identiteten styrks med identitetshandlingar eller på något annat jämförbart tillförlitligt sätt. Om en undersökning görs i en sådan situation som avses i 29 § 2 mom. i föräldraskapslagen därför att de handlingar som utvisar de blivande föräldrarnas identitet och familjeband är bristfälliga, kan provet tas även om identiteten hos den som ska undersökas inte har kunnat fastställas på ett tillförlitligt sätt.

13 b §

Sändande av prov och provtagningshandlingar

Om det prov som behövs för en undersökning inte tas under barnatillsyningsmannens uppsikt, ska den provtagningshandling som upprättats för detta syfte lämnas till den yrkesutbildade person inom hälso- och sjukvården som tar provet eller till den person som tjänstgör vid beskickningen och som övervakar provtagningen.

Provtagaren eller den barnatillsyningsman som övervakar provtagningen eller den person som tjänstgör vid beskickningen ska se till att provtagningshandlingen blir ifylld. Han eller hon ska se till att provet tas i enlighet med den i 3 § avsedda undersökningsmyndighetens anvisningar och att provgivarens personuppgifter antecknas på provröret. Provet ska tillsammans med provtagningshandlingen utan dröjsmål sändas till undersökningsmyndigheten i enlighet med myndighetens anvisningar.

Om undersökningen görs med hjälp av vävnadsprov som avses i 5 eller 7 a §, ska provtagningshandlingen sändas till den som har hand om provet. Provtagaren, den som övervakar provtagningen eller en företrädare för den som har hand om provet ska se till att provtagningshandlingen blir ifylld. Provet ska tillsammans med provtagningshandlingen sändas till undersökningsmyndigheten i enlighet med myndighetens anvisningar. Dessutom ska det ges information om varifrån provet sänds och vart det ska återsändas när undersökningen har gjorts.

16 §

Provtagning för en framtida undersökning

En legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har fått behövlig utbildning får på begäran utan samtycke av den efterlevande maken och arvingarna ta ett prov av en i 5 eller 7 a § avsedd avliden person för en eventuell undersökning, om den som framställer begäran visar att provtagning kan behövas för fastställande eller upphävande av föräldraskap. Rätt att framställa begäran har den som enligt föräldraskapslagen har rätt att föra talan om fastställande eller upphävande av föräldraskap.

Ett prov som avses i 1 mom. får förstöras när två år har gått från det att provet togs, om inte det sjukhus, den verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, det forskningsinstitut eller den yrkesutbildade person inom hälso- och sjukvården som har hand om provet har underrättats om att ett mål som gäller fastställande eller upphävande av föräldraskap har inletts vid en domstol. Ett prov som har tagits på detta sätt får inte undersökas utan samtycke av den avlidnes efterlevande make och arvingarna eller utan förordnande av domstol.

17 §

Förbud mot att förstöra prov

Domstolen kan vid vite förbjuda ett sjukhus, en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, ett forskningsinstitut eller en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården att förstöra andra prov än de som tagits med stöd av denna lag av en person som avses i 5—7, 7 a, 8, 8 a eller 16 §. Ett sådant förbud kan meddelas på ansökan, om sökanden visar att provet kan behövas för bevisningen i ett sådant mål angående fastställande eller upphävande av föräldraskap där sökanden är part eller som sökanden har för avsikt att inleda. Ansökan ska omedelbart delges den som förbudet avses gälla. Därefter gäller förbudet temporärt tills domstolen har avgjort ansökningsärendet. Det förbud som domstolen meddelat gäller tills frågan om fastställande eller upphävande av föräldraskap har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom.

Har någon rättegång om fastställande eller upphävande av föräldraskap inte inletts, tillämpas 8 kap. i rättegångsbalken på anhängiggörande och behandling av ärenden som gäller förbud enligt denna paragraf. Ansökan behandlas vid den domstol som skulle vara behörig att behandla den talan om fastställande eller upphävande av föräldraskap som ansökan gäller.

18 §

Tillämpning av vissa bestämmelser i rättegångsbalken

Om domstolen har bestämt att någon som ska undersökas ska hämtas till provtagning, tillämpas 12 kap. 32 § i rättegångsbalken på betalning och ersättning för kostnaderna för hämtningen.

Besvär över avgöranden som tingsrätten meddelat med stöd av denna lag under en rättegång får anföras separat. Bestämmelser om sökande av ändring finns i 25 kap. i rättegångsbalken. Besvären ska behandlas skyndsamt. En grav får öppnas först när beslutet om gravöppning och provtagning har vunnit laga kraft.

19 §

Förskottsbetalning av kostnader för resor och uppehälle

Om domstolen har bestämt om provtagning av någon annan än den som är part i ett ärende som gäller fastställande eller upphävande av föräldraskap, har personen rätt att på begäran få ersättning av statsmedel för de kostnader för resor och uppehälle som är nödvändiga för provtagningen. Domstolen kan förordna att ersättningen ska betalas i förskott om den som ska undersökas begär detta.

20 §

Betalning av kostnader

Av statsmedel betalas ersättning

- 1) för provtagning enligt 13 och 14 § samt för givande av intyg enligt 11 § 3 mom.,
- 2) för undersökning som förordnats av domstolen eller som beställts av barnatillsyningsmannen samt för utlåtande därom,
- 3) för givande av utlåtande enligt 11 § 1 mom.,
- 4) för gravöppning för provtagning enligt 8 a § och återställning av graven.

20 a §

Rätt till ersättning

Ersättning till en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården eller en sakkunnig som är anställd hos någon annan betalas till den som personen i fråga är anställd hos. I fråga om rätten för den som är anställd hos någon annan att själv få ersättning gäller vad som särskilt föreskrivs, bestäms eller avtalas.

I andra fall än de som avses i 1 mom. betalas ersättningen till den yrkesutbildade person inom hälso- och sjukvården eller den sakkunniga som vidtagit åtgärden, gjort undersökningen, utfärdat intyget eller lämnat utlåtandet.

22 §

Ersättning för ekonomisk förlust

Om domstolen har bestämt att en undersökning ska gälla en sådan förmodad förälder eller en sådan nära släkting till den förmodade föräldern som inte är part i rättegången, ska i fråga om ersättning till den undersökte för ekonomisk förlust tillämpas vad som i 17 kap. 65 § i rättegångsbalken föreskrivs om ersättning till vittnen.

23 §

Innehållet i ett utlåtande om en undersökning

I ett utlåtande om en undersökning ska det anges

- 1) vem som har lämnat utlåtandet,
- 2) den barnatillsyningsman som har beställt undersökningen eller den domstol som har förordnat om undersökning,
- 3) provtagaren, den som övervakat provtagningen eller den som har haft provet i sin besittning och sänt det,
- 4) av vilka personer proven har tagits och var och när provtagningen har skett,
- 5) hur identiteten hos den undersökta har fastställts,
- 6) vilket slags prov det är fråga om,
- 7) vilket föräldraskapsförhållande undersökningen gäller,
- 8) undersökningsmetoden och vad som eventuellt kan påverka bedömningen av metoden
- 9) undersökningsresultat som är av relevans med tanke på ärftlighetslagarna,
- 10) vilka slutsatser som utifrån ärftlighetslagarna har dragits av de relevanta undersökningsresultaten,
- 11) om föräldraskap inte har uteslutits, en statistisk bedömning av undersökningsresultaten, särskilt föräldraskapsindexet och undersökningsresultatens beviskraft.

23 a §

Utlåtande om undersökning av andra nära släktingar

Utöver vad som föreskrivs i 11 § 1 mom. ska det utlåtande som avses där innehålla uppgift om

- 1) vem som har lämnat utlåtandet,
- 2) den barnatillsyningsman eller den domstol som har begärt utlåtandet,
- 3) vilket föräldraskapsförhållande undersökningen gäller,
- 4) vilka som föreslås bli undersökta.

23 b §

Sändande och delgivning av utlåtande

När ett i 23 och 23 a § avsett utlåtande har blivit klart ska det utan dröjsmål sändas till den som har förordnat om eller beställt undersökningen. Den som har begärt ett i 23 a § avsett utlåtande ska se till att utlåtandet delges den som ska undersökas eller personens lagliga företrädare.

24 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) den ersättning som betalas för provtagning, utfärdande av intyg till den som undersökts och sändande av prov,
- 2) den ersättning som betalas för utförande av undersökningar, för utlåtanden med anledning av undersökningar och för sändande av sådana utlåtanden samt för utfärdande och sändande av utlåtanden som avses i 11 § 1 mom.,
- 3) den ersättning som betalas för gravöppning för provtagning enligt 8 a § och återställning av graven,
- 4) förfarandet vid fakturering av ersättningar som avses i 1—3 punkten samt om vilka uppgifter räkningarna ska innehålla,
- 5) vilka handlingar som kan godkännas för fastställande av identiteten.

Bestämmelser om vilka handlingar som vid undersökningar ska lämnas på för ändamålet fastställda blanketter utfärdas genom förordning av justitieministeriet. Institutet för hälsa och välfärd fastställer blankettformulären.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

Helsingfors den 21 december 2023

Republikens President

Sauli Niinistö

Justitieminister Leena Meri